

DEN SMALLE BOG

Digitalt kulturtidsskrift. Redigeret af Jakob Brønnum. 10. årgang. ISSN: 2446-0079

Læs Den smalle bog fast

Den smalle bogs skribenter

Kontakt og kolofon

fredag den 16. maj 2025

Peer Gynt: Offer eller bøddel? Eller offer for sig selv

Digteren Søren R. Fauth har sprudlende oversat (eller rettere i passager genskrevet) Ibsens klassiske digt om stratenrøveren Peer Gynt, der skal nå så drabeligt meget og se den ganske verden, blot for at vende tilbage til arnestedet for at dø. Peer Gynt er offer for sig selv, sådan som mange er det i vores tid

Henrik Ibsen:

Peer Gynt. Et dramatisk digt.

Oversat/genskrevet af Søren R. Fauth

288 sider, 269 kr. vejl. Forlaget Sisufos, 2025.

Af Jens Carl Sanderhoff

Det gyntske selv – det er den hær

af ønsker, lyster og begær –

det gyntske selv, det er det hav

af indfald, fordringer og krav,

kort fortalt alt, som netop mit bryst hæver,

og gør at jeg, som sådan, lever.

Men ligesom Gud har brug for al smerten,

og vil han forblive at være verdens Gud,

så har jeg og brug for guld og mange skejser,

hvis jeg vil være nummer ét og verdens kejser. (s. 144/145)

Nærmest midt i dette langdigt om den utilpassede fjordgut Peer Gynt optræder denne lille trosbekendelse, der glasklart afslører protagonistens akilleshæl og i samme nu også afslører én af Ibsens bagvedliggende moraler – som én og anden (måske især amerikansk) rigmand kunne have godt af at indprente sig – at hvis du behøver penge eller benytter dig af udvendig magtbrynde for at få dine medmenneskers opmærksomhed og opbakning, så er du måske alligevel ikke helt den guds gave til verden, som du selv går rundt og tror.

Peer Gynt som Faust eller Fanden?

Henrik Ibsen skrev digtet cirka 100 år før jeg blev født, og det kan man også godt mærke, hvis man finder originalteksten frem. Til sammenligning med det indledende citat kommer her, hentet fra Lindhardt og Ringhofs genoptryk, de sidste linjer i Ibsens originale tekst:

Men som Vorherre trænger muldet,
skal han bestå som verdens Gud,
så har jeg og behov for guldet,
skal jeg som kejser ta'e mig ud.
(s. 136 i Lindhardt og Ringhofs genoptryk, e-bogsudgave 2017)

Og denne passage er endda ikke overmåde genskrevet af Fauth, blot tydeligt moderniseret i disse afsluttende fire vers. Andre steder tager 'oversætteren' mere robust og nærmest fortolkende fat – og det er godt! – for det er en bedaget tekst, og, tænker jeg, hvis den i dag skal nå bredere ud end Tordenskjolds soldater, så er det vejen, for personligt keder jeg mig let i selskab med bøger skrevet til en anden tid. Og der er god grund til stadigvæk at læse Peer Gynt. Det er nemlig en yderst interessant fortælling, og i Fauths hænder bliver teksten noget mere levende med sine kække 2025-rim end tilfældet er med mange af de originale.

Bjørn Bjørnson som Peer Gynt, Christiania Theater 1892.

Som der står på bagsiden af den smukke, nye version fra Forlaget Sisyfos, er det dramatiske digt ofte blevet sammenlignet med Goethes Faust, men i mine øjne er det for énstrenget en kategorisering, for jeg er mere tilbøjelig til at mene, som der også står i bagsideteksten, at det drejer sig om en psykologiserende tekst. Der er elementer af Faust, bevares, men der er noget andet, der i langt højere grad passer til vores tid, hvor gud og fanden for længst er blevet statistiske. Gynt er en karakter, der ligesom producerer sin egen sandhed, sit eget virkelighedsbillede, og det er en tendens i vores tid, der er drejet helt ud af gevind. Tag blot en tur på hvilket som helst af de sociale medier og se mængden af hjemmegjorte virkelighedsopfattelser – som ofte følges af argumenter, der kunne være sagt af Peer Gynt himself. Vores tid hænger åbenbart i samme dynd som protagonisten.

Det er også derfor, jeg i langt højere grad læser langdigtet som den advarsel, ingen hørte. Ibsen viser gennem sin fortælling, at Peer Gynt er offer for sin egen sorg, offer for de svigt, han som barn oplevede, og den, der ikke frigør sig fra sin bøddels åg, må slæbe rundt på en grundlæggende usikkerhed, der indfarver de valg, der jo så slet ikke er valg. Det er sådan, jeg mest ser Gynt – indfanget i sin fars skygge og således tvunget til at gentage nogle af de samme destruktive mekanismer; det er sådan, jeg forstår hans gestalt; et ufrit menneske i fornægtelse – endda en fornægtelse, han ikke selv er klar over, at han tvinges af. Det er derfor, han både er offer og bøddel.

Hvis du ikke kender historien...

Peer Gynt. Et dramatisk digt. Sådan blev det, der nu allermest er kendt som et tidligt bud på noget af det, der skulle komme til at gennemlyse Det Moderne Gennembruds menneskeforståelse, publiceret af Gyldendal i København i 1867. Ibsen viste sin samtid, at mennesker er drevet af noget, de ikke nødvendigvis har klarhed over, og som derfor gør os ufrie. Teksten, der slet ikke fra begyndelsen var tænkt som det teaterstykke, der nu har huseret på alverdens scener (og i alverdens koncertsale), er inspireret af norsk folkløse, folkeeventyr hentet fra Asbjørnsen og Moes samlinger, der midt i 1800-tallet var med til at danne en selvforståelse blandt nordmænd, som gødede folkestemningen hen imod selvstændighed. Og i 1876 blev digtet så omkalfatret til teater med den mindst lige så verdensberømte musikledsagelse skrevet af Edvard Grieg. Faktisk tror jeg, flere kender musikken end digtet i dag, for det er et af de mest opførte klassiske værker overhovedet.

Første
handling
(sådan
kaldes
afsnittene
)
begynder
in medias
res. Peer
er en ung
gut, der
kendt af
alle på
egnen for
sine lidt

Karen-Lise Mynster som Mor-Åse og Patrick Baurichter som Peer Gynt. Af Emilia Therese ©2024.
for fantastiske beretninger, mundhugges med sin mor, der udbryder: »Peer, du lyver!«, og så er tonen ligesom lagt. Digtet fortsætter snart med hans beskrivelse af en hjortejagt, der nærmest har erotiske undertoner – og måske derfor glider handlingen videre i en scene, hvor hans mor, Åse, bebrejder ham, at han missede et muligt ægteskab med datteren af egnens rigeste bonde, Solvej. Han styrter snart afsted til hendes bryllup for at gøre sine hoser grønne, og ender med at stikke af med hende. Sammen tilbringer de en nat i bjergene, og han flygter efter sin udåd.

I anden handling leder mor Åse og Solvejs far efter ham, men han undslipper og forvilder sig ind i Troldkongens hal, hvor han er et kussehår fra at konvertere til trold, men det lykkes ham at vikle sig ud af miseren, men med sig har han nu et motto, som bliver hans gennem livet; vær dig selv nok. Han møder Solvejs lillesøster, Helga, og giver hende en sølvknap, som hun skal give til sin søster og fortælle hende, at hun ikke må glemme ham.

Tredje handling er dér, hvor årsag og virkning bliver lidt for realistisk for den unge gut, og selvom Solvej, som han møder igen, erklærer ham sin kærlighed og ønsker at være ved hans side resten af livet, så indhentes han af fortidens synder (samvittigheden forklædt som reminiscenser af hans møde med troldenes verden), og han stikker af – igen!

I fjerde handling giver Ibsen den virkelig 1800-tals-gas, og lader den unge gut rejse den halve jord rundt (set med datidens målestok). Han fortæller et selskab af mænd om sine bedrifter, der ikke er helt stuerene (svindler og slavehandler har han bl.a. været), og måske derfor og især fordi, Gynt er sådan et braldrehovede, har de ikke svært ved at frarøve ham alt, han ejer. Nu finder han så tilfældigt en kejsers hvide hest og hans klædedragt, som han selvfølgelig iklæder sig – det er sådan, han ser sig selv, så det må være et tegn! Nu bliver han så modtaget af en araberhøvding i en oase som profet, hvor han forsøger at forføre høvdingedatteren, Anitra, som nu også bestjæler ham for alt. Han vandrer så afsted og ankommer til Egypten, hvor han vil agere videnskabsmand men møder en sindslidende leder af et hus for vanvittige, der anser Gynt for at være budbringeren af en sublim indsigt. Gynt forstår dog, at de alle lever i deres egne virkeligheder, og de hylder ham som en kejser. Det fylder ham med sorg, og han påberåber lederen af alle idioter – gud!

Henrik Klausen som
Peer Gynt,
Christiania Teater 1876.

Femte handling er den helt store dommedagsfortælling over det gyntske selv. Han rejser tilbage mod Norge, gammel og træt, men selvfølgelig oplever han både skibsforlis og djævelspinderier, og også gud sender en knappestøber, der skal smelte hans mislykkede sjæl om. Det er Gynt ikke helt vild med og forhandler sig frem til en udskydelse, så han kan bevise, at han ikke er mislykket. Det lykkes ikke, og det hele ender ved hytten, hvor Solvej har ventet på ham i alle de mellemliggende år. Han beder hende om at undsige ham, men det kan hun ikke. Så synger hun en vuggevise (som mange sikkert kender fra Griegs musik), og måske dør han – slutningen er åben og til forhandling.

Som læseren ikke kan undgå at have bemærket af dette korte handlingsreferat, er der mildest talt gang i den, og jeg har endda udeladt en del! Man bliver indimellem lettere forpustet over digtets tumultariske natur, men fordi det er tilpasset et så flydende næste-nudansk sprog, er det ikke svært at hænge på, modsat de dele af den ældre version, jeg læste til sammenligning. Her irriterede sproget mig.

Mesterlig ny tilgang med respekt for originalen

Henrik Ibsens digt er bedaget, som det meste fra flere århundreder siden må være af natur, og måske var det derfor Det Kongelige Teater – Skuespilhuset henvendte sig til Søren Fauth, for at få en moderniseret, mere letflydende og tidstypisk version – en nyoversættelse af Peer Gynt – og det skal jeg love for, Fauth har leveret! Det er blevet en ubesværet tekst at forholde sig til, fordi den er grebet an med en vis frihed i oversættelserne af fyndord og sproglige klichéer, som for længst er tørret ud. Fauth har fornyet teksten med respekt og en naturlig sprogtone, der gør det let at komme gennem et tankesæt, som nok var nyt og lidt revolutionerende i sin tid, men som ikke er det længere. Derfor glider fokus helt ubesværet over på indholdet i stedet, og det er til gengæld slet ikke forældet! Det er et digt, der mange gange undervejs fik mig til at tænke på vores tids despoter og idiotiske verdensledere med blå jakkesæt og røde slips (ingen nævnt, ingen glemt), som grundlæggende ikke fatter det mirakel, de er havnet midt i. Livet som sådan er stadig offer for mennesket selvforståelse, og Gynt må helt sikkert være deres skytshelgen.

Indsendt af [Jakob Brønnum](#)

Etiketter: [boganmeldelse](#)

Ingen kommentarer:

[Nyere opslag](#)

[Start](#)

[Ældre opslag](#)

Abonner på: [Kommentarer til indlægget \(Atom\)](#)